

Seks feministiske præster og deres bid i æblet

Af stud. theol. Rebecca Cecilie Hoffmann og stud. theol. Mathilde Roer Nielsen

Eva og æblet

Bid i æblet. Feministiske præster 1968 + 50 er en gruppe 68'eres tilbageblik på deres liv med det teologiske nybrud, de som feminister blev en del af. Udgivelsen tager til genmæle over for den konklusion, som var resultatet af en konference i sommeren 2018 på Det Teologiske Fakultet, hvor arven fra 68 var på dagsordenen, nemlig, at der i dag "ikke er megen ånd tilbage fra 68 i Danmark, og at den feministiske teologi aldrig fik den store gennemslagskraft". Nu tager seks kvinder selvsamme dagsorden tilbage, men de når frem til en helt anden konklusion. Når det ikke er muligt at få øje på effekterne af kvindekampen i det folkekirkelige landskab, er det iflg. forfatterne, fordi kvindekampen har sejret "ad helvede til – godt"!

Titlen *Bid i æblet* kan tolkes på flere måder, men for en teolog er Eva og hendes fatale bid i den forbudne frugt fra Edens Have selvfølgelig det første, man tænker på. Siden da har kvinder været beskyldt for at være det forbandede køn, som har skullet stå til ansvar for faldet ind i kroppens og begærets vold. Evas bid har haft en bitter eftersmag af skyld,

svaghed og skam. Men i antologien *Bid i æblet* møder vi seks kvinder, der gennem teologistudiet og siden i deres virke som præster har nægtet af vedkende sig arven efter Eva. Kvinderne har dét tilfælles, at de alle var studerende ved Det Teologiske Fakultet og medlemmer af den såkaldte Kvindegruppe, der var blevet oprettet i 1974. Med tidsånden fra studenteroprøret i 1968 i ryggen insisterede kvinderne på at udvikle en teologi, der kunne rumme ikke bare kvinders, men også andre marginaliserede gruppers erfaringer. I stedet for at teologien blev *deduceret* ud fra de teologiske dogmer, skulle teologien *induceres* ud fra konkrete erfaringer. Kvindegruppens hensigt og teologi udtrykkes klart i programmet for den Kvindeuge, der i 1975 markerede 100-året for kvinders adgang til eksamen ved Københavns Universitet:

"For først når alle frit kan medvirke til at formulere sig teologisk i ord og handling, kan teologien give en dækkende beskrivelse af menneskelivet, give os utopien og håbet om frigørelse og medvirke til en menneskeliggørelse af tilværelsen."

Bidragyderne til bogen er Mary E. Holm-Larsen, Anna Bojsen-Møller, Birte

Andersen, Lene Sjørup, Malene Boeck Thorborg og Rose Marie Tillisch. Disse kvinders forskellighed lyser ud af deres fortællinger. Men som læsere heraf er det ikke de forskellige teologiske overvejelser og beretningerne fra livet i embederne, der står tilbage for os, men snarere deres viljestyrke, kompromisløshed og insisteren på det hele liv. Måske fordi ligestillingen i Folkekirken i dag ikke vækker den store opsigt. Men det er godt at blive mindet om, at der er en historie bag den teologiske rummelighed. Kvindernes anekdoter er derfor underholdende på den måde, som den slags kan være, når de tilhører fortiden – f.eks. når ordinationsritualet med et citat fra 1 Timotheusbrev dengang har insisteret på, at den kommende kvindelige præst skulle være “én kvindes mand”.

Et væv af sammenspundne kvindelig

Bogens første biografi, der bærer titlen “Slægters gang”, er Mary E. Holm-Larsens. Titlen spejler et tilbageblik på de forandringer, der er sket fra opvæksten i et ufaglært missionsk hjem, der var “stort set uden bøger, men ikke uden kultur”. Uddannelse var en selvfølge, men vejen til teologistudiet måtte gå gennem en kontoruddannelse og et selvfinansieret studenterkursus. Alligevel vakler hun foran præsteløftet. Kun fordi biskoppen lover at arkivere dokumentet lodret, får hun skrevet under. Holm-Larsen skildrer sig selv som en person, der får flere kræfter af modstand. Den energi har hun haft brug for i det menighedsopbyggende arbejde, der i hendes tid som præst blev et livsprojekt for hende.

I Anna Bojsen-Møllers fortælling “To

glas vand på alteret” er vi i et ganske andet segment socialt såvel som kirkeligt. Hendes rollemodel var at finde inden for familien: Oldemoderen, som var en succesrig formand for Dansk Kvindesamfund omkring århundredeskiftet. Med mottoet “Vær kvinde, ikke mand, følg dit hjerte og brug din forstand!” havde hun stået for, at man som kvinde skulle bevare kontakten til hjemmet og børnene. Det blev det fodspor, som Bojsen-Møller fulgte. De to glas refererer således til det behov, en ammende mor til tvillinger har brug for under en gudstjeneste. Rødderne i den grundtvigianske tradition med dens skabelsesteologi har hos Bojsen-Møller kunnet levere det input, en feministisk teolog havde brug for.

Den tredje biografi, “Tråde i et ualmindeligt, almindeligt liv”, er Birte Andersens. Her er familierødderne at finde hos de stærke jyder i trekantsområdet og i KFUM/K. Andersen beskriver, hvordan kampen med at komme fri af ophavsbindingerne dels gik gennem Tidehvervs opgør med det “moralistiske fims”, dels det tidlige ægteskab, som muliggjorde “fred til sex-liv”. Hvor den feministiske teologi i først omgang handlede om frihed, blev det siden hen den kristne Maria-mystik, der kom i centrum for Andersen.

“... og så blev jeg (omsider) præst” er titlen på Lene Sjørups bidrag. Sjørup beskriver, hvordan hele hendes teologiske engagement har været en søgen efter at finde sprog for barndommens religiøse erfaringer i naturen. Denne søgen har ført hende til undersøgelser af religiøsitet i gudindebevægelsen i Californien og til kvindeorganisationerne i Santiagos slumkvarterer. Erfaringerne fra forskningsarbejdet har ført til et opgør med

“den maskuline forståelse af Gud”. Aktuelt kommer dette til udtryk i en fortsat eksperimenteren med alternative udtryk til de kønnede ord i liturgien.

Malene Boeck Thorborgs biografi “Ude og hjemme. Mit livs novelle” er en beretning om det 68’er frisind, der bl.a. muliggjorde hendes valg af at blive alenemor. Hendes fødsels erfaring gav anledning til et nyt, kvindeligt gudsbillede. Hun så “et kosmos i form af en fødende kvinde, der fødte en kvinde, der fødte en kvinde, der...”. Efter at have lagt præstekjolen på hylden arbejder Thorborg nu som oversætter af bl.a. chilensk poesi.

Rose Marie Tillisch, bogens sidste livsfortælling, angiver titlen “Guds grønne grokraft”, der refererer til hendes mangeårige arbejde med middelalderens kvindelige mystikere. Tillisch var som den eneste af kvinderne ikke teologistuderende i sin tid i Kvindegruppen, men stud. mag. i filosofi og kristendomskundskab. Senere kan hun som præstekone med en sideløbende karriere som selvfinansieret performancekunstner beskrive sit liv på følgende vis:

“Oppe ovenpå i stuen og køkkenet – og ovre i kirken – var sognet glade for deres præst, men nok lidt tøvende over for præstekonen, som hverken lavede boller eller kaffe til bibelkredsen, men derimod sad på læsesal, stod nøgenmodel, arbejdede som hjemmehjælper og lavede scenografier til teaterstykker.”

Først i en sen alder gennemførte hun det teologistudium, i hvis periferi hun gennem årene havde befundet sig.

Desuden har det været slående at læse om, hvordan de seks kvinder gennem hele deres karriere har udgjort det netværk, som har kunnet åbne døre for hinanden.

Miljøet på teologi – og dets forandringer?

Som teologistuderende er det først og fremmest de seks kvinders vej til studiet og deres erfaringer med studiemiljøet, der har sat tankerne i gang hos os. Bogens kvinder beretter om det miljøskifte, der allerede i deres tid kom med nye og unge kræfter, som blev ansat på fakultetet. Men selv efter dette skifte er nogle af kvindernes beskrivelse af stedet slående i forhold til vores egen oplevelse af fakultetet i dag. Særligt Mary E. Holm-Larsen kan ramme hovedet på sømmet i sin beskrivelse af miljøet på fakultet:

“Universitetet, *in casu* Det Teologiske Fakultet, var en borg lukket om sig selv og alle præstefamilierne. Da vi blev “råbt op” til Israels historie, blev der gentagne gange sagt: “hils din far”. I min nye verden var mange lukkede rum. Jeg prøvede en studiekreds hos Horstmann. Da hans svar på mit spørgsmål var: “det er fordi Gud er Gud”, stod jeg af. Jeg prøvede Vartov, som også var en lukket klub. Her fortsatte man diskussionerne fra sidste middagsselskab.

Selvom der er gået mere end 50 år, kan man stadig være vidne til netop dét, Mary beskriver: at en studerende i forbindelse med navneopråb bliver spurgt, om vedkommendes farfar ikke er præst ude i Dragør, efterfulgt af et indforstået “hils næste gang du ser ham!”. Ligeledes synes nogle studiekredse og miljøer stadig at være som lukkede rum, hvor det kræver en håndfuld “gåpåmod” at blive en del af samtalerne, da disse stadig fortsætter fra sidste middagsselskab eller portvinssmagning. Som studerende i dag er vi under et konstant tidspres, så hvis man ikke umiddelbart føler sig hjemme i stu-

diekredsen, kan man hurtigt undskylde sig selv med, at man alligevel ikke har tid til at være med.

Her er vi nok ved det punkt, hvor vores genkendelse af kvindernes fortællinger ender, for hos dem synes der at have været rigeligt med tid: "Efter 12 år kunne jeg ikke undgå at få min embedseksamen" skriver Holm-Larsen. Når kvinderne i deres fortællinger beretter om alt dét, de nåede på studiet, og alt dét, de kom i dybden med, efterlader det os med en længsel. Vi får lyst til at sætte tempoet ned og ikke blot læse for at bestå, men for at fordybe os og forstå. På den anden side: Hvis vi brugte 12 år på at læse, ville det næppe blive pænt modtaget af vores omgangskreds. Således har normerne også ændret sig.

En anden situation, der til gengæld øjeblikkeligt vækker genkendelse hos to kvindelige teologistuderende anno 2020, beskriver Lene Sjørup således: "Men det var klart et problem, at jeg læste teologi. Jeg blev hurtigt kaldt for Lene præst og stillet til ansvar for kristendommens kvindeundertrykkende udsagn, som jeg tog afstand fra." Den ofte udmattende samtale, der opstår, når udefrakommende såvel som bekendte anfægter ens valg

af det teologiske studium og karriere, er et velkendt fænomen også i dag. Hos henholdsvis Mary, Anna, Birthe, Lene, Malene og Rose Marie ser vi dog, at denne samtale ikke behøver at være så udmattende endda. De er levende eksempler på, at en samtale er et møde, man selv har et ansvar for at forvalte. Derfor får vi lyst til at gøre som de og bide i æblet.

Men hvad vil det egentlig sige at bide i æblet? Bogen slutter brat uden et efterskrift. Derfor tillader vi os selv at tolke det budskab, vi mener at finde i bogens titel. Vi læser *Bid i æblet* som en personlig opfordring, der dristigt hensætter os til den skæbnesvangre dag i Edens Have. For ved at bide i den forbudne frugt blev mennesket straffet med arvesynden, men det var også selvsamme bid, der medførte visdom. At bide i æblet er at turde at tage skridtet mod at være det menneske, som man ønsker at blive og at turde tro på, at der – også i teologien – kan skabes plads til ens erfaringer uagtet køn, seksualitet, race eller klasse. I denne kamp må man dog være bevidst om – ligesom kvinderne i bogen – at tage det sure med det søde.

**AKH-Seminar om skolastik efter reformationen med Prof. Ueli Zahnd, Geneve.
"A Disregarded Past. Medieval Scholasticism and Reformed Thought"**

Tid: Tirsdag den 8. december 2020 13.15-15.00

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Kirkehistorie

*Se alle fakultetets åbne arrangementer på teol.ku.dk
Eventuelle ændringer annonceres også her*